

Egy öreg kántál a falak mögött...

A szavakon túl csend

NIRAN Judit
A szavakon túl
csend
Libri, 2014
(előkészületben)

„Te még nem láttál semmit. Gyere el holnap. Hétkor kezdünk.” Nem gyújtok villanyt, sötétben készítem a kávé; szüleim, öcsém alszanak. Az utcán sűrű a csend. A reggel gomolygó cseppfolyós tömege a képzelet vízfalán túl reked, mintha már őrizne az, amit ma hallani fogok.

Keresztülvágok a parkon. Emmánuel már megérkezett, biccent felém, és szó nélkül indul befelé a boltíves kapun. Jobbra impozáns lépcső, Emmánuel megy tovább, túl a boltíven, át a behavazott hosszú udvaron, míg az udvar végén, egy hasonló, csak kisebb és elhanyagoltabb boltozatos kapualjba érünk. Ennek oldalában rejtőzik az a keskeny, málló vakolatú, nedves szagú lépcsőház, amelynek második emeletének egy szobájában várnak minket. Belépünk a nyitott ajtón.

Emmanuel rögtön a szoba belsejébe, a csipkefüggönnyel eltakart ablakok előtti térségbe megy, és bekapcsolódik a gyülekező férfiak beszélgetésébe. Megállok a bejárat mellett, várom, mi fog történni. A szoba nem nagy, éppen elég annak a kis közösségnek, amely ma itt összegyűlt. Csupa férfi, főleg idősek, egyszerű öltönyeik barna és szürke árnyalatai csendessé festik a szobát.

Egyesek a tóraolvasó asztal, a *bima* körül, mások a padosorok között elszórt csoportokban álldogállnak, lendületes gesztusokkal, de alig hallhatóan beszélgetnek. Néhányan magányosan ücsörögnek a padokban, olvasnak, vagy a semmibe bámulnak, foglalatostkodnak ezzel-azzal, kigombolódznak télikabátjukból, széthajtogatják az imasálatokat, újságpapírok sokszoros rétegeiből kihámozzák imakönyveiket, és a szoba mélyén valaki valaki már imáját mormolja. Cszoszogva-neszezeve oszladozni kezdenek a csoportok, lassan mindenki megtalálja a helyét, és a szoba fekete spirálokban és kék fehér vitorlákban hullámszik, amint karjukra csavarják imaszájaikat és fejükre borítják imasálatokat. Ahogy így álldogálnak, *tfilinjekben* és *tálszaikban*, beburkolózva suttagó áldásmogásokba, a szobán átsuhan a várakozás csendes és derűs lehelete.

Egyikük észrevesz és megindul felém. Gyengeség fog el, nem tudom, mi fog történni. Megáll előttem, rámnéz, olyan kifejezéssel, ami bármit jelenthet, aztán lerak elem a padra egy imakönyvet. Elhúzza a csipkefüggönnyt a szoba jobb oldalában húzódo padosorok hosszában, válaszfalként köztem és az imaterem nagyobbik, a férfiak része között.

Budapest, 1976. Meghúzom magam a női rész egyik padjában, az egyetlen nő és az egyetlen ateista ebben a titkos zsidó ima-szobában. Néhány perc múlva leomlik majd imájuk zsongásának függönye, és én egyedül maradok a túloldalon, repülve lelkük

rezduléseivel – mégis magányosan, idegenségem súlya alatt visszakívánkozván a földre.

Lassan kezdődik, csaknem észrevétlenül. A csendes beszéd dallamos zsongásba nyílik, és a szétszórt szavak, mint a világ széle felől lopakodva közelgő fény hajnalba fordulása, kibomlanak az ima vibrálásában.

Nem imádkozom, fogalmam sincs róla, mi az és hogy kell csinálni. Figyelem őket, mintha filmet néznék. Hajnali imájuk olyan, mint a madarak felröppenése. Apró tompított csiripelés-sóhajok szállnak fel ajkaikról, körbekerüngenek, örvényekbe zuhannak és újra születnek, majd szakadozott fonalaikból tömör és tündöklő atmoszférába sűrűsödnek.

Hallgatom a hangokat, mintha zene volna, és mintha a zene mese volna, víz felszínét simogató, könnyű, áttetsző, csendes és legendás. De hirtelen egy sóhaj borzong végig a gerincemen, egy egészen más égtájról szabadult sóhaj. Kicsapódik egy ajtó, és az ajtó mögött föl villan a kép: imájuk és én – itt, közöttük.

...

Mintha mindez mással és máshol történe. Mint ha mindez velem történe, velem történt valamikor régen, egy szagató és csörömpölő és hasító álomban, most és itt, mint akkor, a homályból feldereng, ahogy...

egy faág lehullik és az aranykék lángoló hangok hasadékában

a föld alatt megbúvó fájás kirántja magát a napok hordalékából

sosem álmodott álmodok sápadt arcai között az emlékezet szárnya vezet, kézenfogva,

nincs per, ítélet, és feloldozás, én voltam az, életem előtti életemben,

a hangpatak, amelyből isznak s amely akaratom ellenére elborít

titkos forrásból ezüst eső hullik és a folyók kiáradnak idejük medréből...

...

Hangok az ezer falak mögött

Nem igaz, hogy tapasztaltabb leszel, ha belelátsz mások életébe. Benézel a kulcslukon, elkapsz egy jelenetet, amelyben felfedezni véled a hitet,

amelyben nem hiszel. Az ő hitük. Közibük nyomakodsz, de attól még nem vagy velük. Előbb fel kell kaparnod bőröd rücskeit, és a seben keresztül le kell szállnod a mélybe. Innod kell bánatodból és éjszakáidból, míg ki nem nyílik a szemed, hogy lássad őket.

(Gyerek vagyok, gyámolatlan, egyedül az éjszakában. Apám szalad az ágyamhoz a sötétben, simogatja az arcom. Én csak ordítok. Az ölébe vesz és átkarol, így ül velem, míg szívverésem lelassul és fájni kezd a lábam. Rám húzza a takarót, és közben beszél hozzám, folyvást, csendesen. Ne félj, hiszen kis gyerek vagy még, egy egész hosszú élet van előtted. Nem jön ki hang a torkomon. Düh szorítja össze a gyomrom. Hát nem érti? Az időnek semmi köze ehhez. Nem attól félttem, hogy holnap meghalok, hanem attól, hogy a Halál – van. A gyermek halálfélelme: kozmikus félelem a Kéztől, a Semmi réme, a gyermek ráébredése a létezés titkára.

Minálunk a halál tanyázott minden sarokban. Apám és anyám sosem beszéltek a halottakról, pedig ott feküdtek szerteszét szórva a lakásunkban. Ismeretlenek voltak a halottak, mint ahogy saját álmaim is idegenek voltak számomra. Szüleim is ismeretlenek, megismerhetetlenek voltak. Hivatásuk és világi egzisztenciájuk volt az üvegfal, amely elválasztotta őket az atavisztikus hiedelmektől, és a család volt az anyaméh, amelybe visszamásztak védelmet keresve elmesélhetetlen emlékeiktől. A napok rohanásában elfelejtettek beszélni. Elfelejtették megmondani nekem, hogy semmi nem válthatja meg azt, aki halálfélelemből fogant.)

...

Azon a napon, a reggeli ima közben, úgy álltam ott az imaszobában, mint egy gyerek, döbbenet, amiért tiltottat álmodott. Megbabonázva és értelmetlen módon szégyenkezve is. Mikor a szertartást bezáró, a halottakért mondott imát, a *káddist* kezdték mondani, kisurrantam az ajtón. Tudtam, nem lennék képes szembenézni velük. Semmire nem gondolva barangoltam az utcákon, és hamarosan eltévedtem az ismeretlen városrészen. Nagy nehezen megtaláltam a körutat, és felszálltam a vilamosra. Csimpaszkodtam a kapaszkodóba, és kábultva néztem, ahogy siklottak a körúton a cirkalmas paloták. Az utcák egy közös téli hétköznap színeit sugározták, mintha nem történt volna semmi. Nem szálltam le az Zeneakadémiánál, hogy bemenjek az előadásokra, hanem hazamentem.

Összekuporodtam a díványon, amely kinyitott állapotban az ágyam volt, és néztem a szemközti ház faláról lehullt vakolat hagyta mintázatot, és